

LOPPURAPORTTI

OKKEI

- OPPEJA KESTÄVÄÄN ELÄMÄÄN

1.1.2023-31.12.2024

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisällys

1.	Toteuttajan nimi	3
2.	Hankkeen nimi ja hanketunnus	3
3.	Yhteenveto hankkeesta	3
4.	Raportti	4
4.1	Hankkeen tavoitteet	4
4.1.1	Ylemmän tason tavoitteet	4
4.1.2	Hankkeen tavoitteet	5
4.2	Toteutus	5
a)	Toimenpiteet	5
b)	Aikataulu	8
c)	Resurssit	8
d)	Toteutuksen organisaatio	8
e)	Kustannukset ja rahoitus	9
f)	Raportointi ja seuranta	9
g)	Toteutusoletukset ja riskit	9
4.3	Yhteistyökumppanit	10
4.4	Tulokset ja vaikutukset	10
4.4.1	Palautteet	16
4.4.2	Viestintä	22
5.	Esitykset jatkotoimenpiteiksi	23
6.	Allekirjoittajat ja päiväys	25

1. Toteuttajan nimi

Kaakkois-Suomen Martat ry (ent. Kymenlaakson Martat ry 31.12.2023 asti)

2. Hankkeen nimi ja hanketunnus

OKEI – oppeja kestävään elämään (1.1.2023-31.12.2024) 204769

3. Yhteenveto hankkeesta

Kaakkois-Suomen Martat ry:n OKEI – oppeja kestävään elämään -hanketta rahoitti Leader Sepra Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta. Hankeaika oli 1.1.2023-31.12.2024. Kokonaiskustannusarvio hankkeelle oli 70480,00 € ja haettavan tuen määrä 63,432,00. Kaakkois-Suomen Marttojen omavastuu rahoituksesta oli 10 %. Toiminta-alueena oli Kotkan maaseutualueet, Hamina, Miehikkälä, Pyhtää ja Virolahti.

OKEI – oppeja kestävään elämään -hankkeen päätavoitteena oli lisätä kestävä arjen tietoutta yhteistyössä maaseudun koulujen, kotien ja järjestötoimijoiden kanssa. Tavoitteena oli vahvistaa vapaaehtoisten osaamista kestävä arjen toimintatapojen jalkauttamisessa kouluihin. Yritysvierailuiden tavoitteena oli tutustua maaseutuyrittäjien työhön ja sitä kautta lisätä kotimaisen ruoan arvostusta sekä edistää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Yhtenä tavoitteena oli myös verkostoyhteistyön vahvistaminen.

Hankkeen pääasiallinen kohderyhmä oli maaseutualueilla ala- ja yläkouluissa opiskelevat lapset ja nuoret sekä 2. asteen opiskelijat. Kohderyhmänä olivat myös oppilaitosten opettajat ja muu koulun henkilökunta, toiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset sekä oppilaiden lähipiiri. Toimintaa toteutettiin oppilaitoksissa pitämällä erilaisia työpajoja yhteistyökumppanin kanssa sovituista teemoista. Teemoina olivat mm. terveellinen ja ympäristöystävällinen ruokavalio, ympäristön ja luonnon hyvinvoinnin lisääminen, ruoan arvostuksen lisääminen, hävikkiruoan välttäminen ja hyödyntäminen, kestävä kehitys edistävät kädentaidot, ekologinen kodinhoito ja talousasiat.

Hankkeen aikana tehtiin kaksi muutoshakemusta liittyen toiminnan sisältöjen laajentamiseen sekä painopisteiden muutoksiin. Myös kustannuslajijakaumaan tehtiin muutoksia, jolloin hankkeen toiminta-aikaa saatiin jatkettua vuoden 2024 loppuun. Kymenlaakson Martat ry (toteuttaja) sekä Etelä-Karjalan Martat ry yhdistyivät Kaakkois-Suomen Martat ry:ksi 1.1.2024 alkaen. Muutoshakemuksella hakijaorganisaation tiedot muutettiin vastaamaan tapahtunutta yhdistymistä.

Hankkeelle asetetut määrälliset tavoitteet ylitettiin reilusti. Toimintaan osallistui 3753 henkilöä. Aktivointi- ja tiedonsiirtotilaisuuksia pidettiin 154 kertaa 18:lla eri kylällä. Kaikkiaan hankkeen puitteissa pidettyjä tilaisuuksia, teemapäivien yksittäiset työpajat mukaan lukien, kertyi 350. Toimintaa järjestettiin 20:lla eri maaseutualueen koululla.

Alakouluille toteutettiin 92 tilaisuutta, yläkoululle 27 ja 2. asteelle 9 tilaisuutta. Vierailukäyntejä toteutettiin yhdeksän. Opettajille toteutettiin yksi koulutustilaisuus. Toiminnassa oli mukana 39 vapaaehtoista 13:sta eri yhdistyksestä. Koulutuksia vapaaehtoisille pidettiin 16 kertaa. Vapaaehtoisten talkootyötunteja kertyi 392 tuntia ja 30 minuuttia.

4. Raportti

4.1 Hankkeen tavoitteet

4.1.1 Ylemmän tason tavoitteet

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman (2014-2020) tarkoituksena on tukea kasvuja ja kehitystä, tuoda hyvinvointia koko Suomelle. Ohjelman tavoitteena on uudistaa ja vahvistaa elinkeinoja sekä parantaa ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia ja ympäristön tilaa.

OKEI – oppeja kestäväan elämään -hankkeen suunniteltu toiminta edistää Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa mainittuja tavoitteita seuraavasti:

- Hankkeen toimintaan kuuluu kestäväan elämään liittyvien näkökulmien esilletuominen, kuten ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja ilmastonmuutoksen hillintään
- Hankkeen toiminta edistää osaamista sekä lisää yhteistyötä maaseutualueella
- Hankkeen toiminta edistää yhteisöllisyyttä ja luo yhteistyöverkostoja maaseudulla

Leader Sepran tavoitteena on tukea alueen elinvoimaisuutta, parantaa työ- ja elinkeinomahdollisuuksia sekä tukea pienyrittäjyyttä. Lisäksi tavoitteena on edistää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä lisätä yhteistyötä. Tavoitteena on myös ympäristön ja asumisviihtyvyyden parantaminen.

Leader Sepran kehittämisstrategioiden mukaisesti OKEI – oppeja kestäväan elämään -hankkeen toiminta edistää kestäväa kehitystä ja alueen elinvoimaisuutta seuraavasti:

- Hankkeen toiminta edistää elinkeinotoimintaa ja tukee pienyrittäjyyttä
- Toiminta tukee yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja lisää paikallista verkostoyhteistyötä
- Hankkeen toiminnasta hyötyy maaseutualueen väestö, erityisesti nuoret ja heidän läheiset.

Marttajärjestön strategiassa todetaan tavoitteiksi mm. osaamisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Kestävät valinnat ovat yksi keskeisistä arvoistamme. Martat tekevät arjen tekoja huomista varten, koska huominen arki rakentuu tämän päivän teoista. Tiedostamme maapallon rajat ja kohtuullisen kulutuksen välttämättömyyden. Tavoitteenamme on olla hiilineutraalin kodin, ruoan ja kestäväan kulutuksen osaaja. Martoissa tehdään ja opitaan yhdessä sekä tuetaan kaikkia elämään hyvää arkea. OKEI – oppeja kestäväan elämään -hanke linkittyy Marttojen strategiassa mainittuihin näkökulmiin. Lisäksi hankkeen toiminta kehittää uudenlaisia yhteistyön malleja marttajärjestön neuvontatyöhön.

4.1.2 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteet:

- Lisätä kestäväen elämän tietoutta yhteistyössä koulujen, kotien ja järjestötoimijoiden kanssa.
- Vahvistaa vapaaehtoisten osaamista kestäväen arjen toimintatapojen jalkauttamisessa kouluihin.
- Yritysvierailuiden tavoitteena on tutustua maaseutuyrittäjien ja palveluiden tuottajien työhön ja sitä kautta lisätä kotimaisen ruoan arvostusta, edistää yrittäjyyttä, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.
- Verkostoyhteistyön vahvistaminen. Hyvällä verkostoyhteistyöllä vahvistetaan toimijoiden keskinäistä luottamusta ja lisätään tietoutta kumppaneiden toiminnasta.

Hankkeen määrälliset tavoitteet:

- Aktivointitilaisuudet: alakouluikäisille yhteensä 12 kpl, yläkouluikäisille 15 kpl, 2. asteelle 3 kpl, yritysvierailut ja muut tutustumiskäynnit 5-6 kpl.
- Vapaaehtoisille suunnattuihin koulutustilaisuuksiin (3-5 kpl) osallistuvat henkilöt: yhteensä 20 henkilöä.
- Toimintaan osallistuvat vanhempain-, martha-, kylä- ja muut yhdistykset sekä yhteisöt: yhteensä 9 yhdistystä tai yhteisöä.
- Toimintaa vähintään 8 kylässä tai taajamassa
- Yhteensä tilaisuuksiin osallistuu 650 henkilöä.

4.2 Toteutus

a) Toimenpiteet

OKEI – oppeja kestäväen elämään -hankkeessa toteutettiin aktivointi- ja tiedonsiirtotilaisuuksia 154 kertaa 18:lla eri kylällä. Toimintaa oli 20:lla eri koululla. Alakouluille pidettiin 92 tilaisuutta, yläkouluille 27 tilaisuutta, 2. asteelle 9 ja vierailukäyntejä tehtiin 9 kertaa. Teemapäivien kaikki yksittäiset työpajat mukaan lukien, myös yhteistyökumppaneiden työpajat, kertyi hankkeen puitteissa pidettyjä tilaisuuksia yhteensä 350. Opettajille pidettiin yksi koulutus ja vapaaehtoisten koulutuksia 16 kertaa.

Tilaisuuksissa tavoitettiin yhteensä 3753 osallistujaa. Oppilaiden lisäksi toimintaan osallistui koulujen opettajia ja muuta henkilökuntaa sekä vapaaehtoisia. Välillisesti toimintaan osallistettiin myös oppilaiden lähipiiriä jakamalla neuvontamateriaalia oppilaille kotiin vietäväksi sekä yhdessä vanhemman kanssa tehtävin kotiläksyin.

Oppilastilaisuudet toteutettiin pääsääntöisesti toiminnallisina työpajoina. Suunnittelussa hyödynnettiin jo olemassa olevia marthajärjestön materiaaleja sekä muun muassa Takuusäätion, Hävikkifoorumi-hankkeen, Kestävästi Kaakossa -hankkeen, ILMASTOKoti Karjalan kylillä -hankkeen, Ruokatiedon, John Nurmisen Säätiön sekä 72 h varautumisen

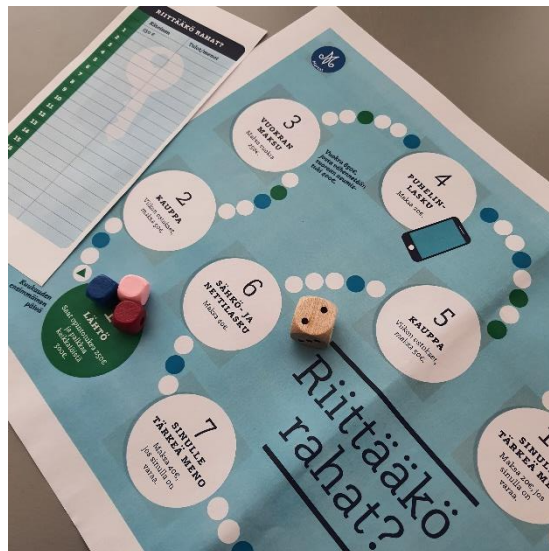
materiaaleja. Hankkeelle kehitettiin myös omia materiaaleja, kuten reseptejä, julisteita, tehtävöohjeita, kotitehtäviä ja varautumisen rastirata ohjeineen.

Työpajamateriaaleja annettiin opettajille ja vapaaehtoisille myöhempää käyttöä varten, kuten kasvispelilautoja, reseptejä, esitteitä sekä Riittääkö rahat? -lautapelejä.

[Varautumisen rastiradasta](#) tehty ohjepaketti on jaettu Kaakkois-Suomen Marttojen nettisivuille ja linkit on lähetetty toiminta-alueen alakoulujen yhteys henkilöille. Tehtyjä materiaaleja on hyödynnetty myös muiden hankkeiden toiminnassa.

Työpajoihin tehtiin neuvontamateriaalihankintoja, kuten elintarvikeostoja, siivousvälineitä, Mystery Box -selviytymispeli sekä muita pieniä tarvikkehankintoja. Työpajoissa pyrittiin hyödyntämään aiemmin hankittuja tarvikkeita uuden ostamisen sijaan. Neuvontaa varten hankittiin messupöytä, joka toimi hyvin vaihtelevissa työpajatiloissa, kuten liikuntasalissa tai käytävällä.

Alakouluille pidettiin työpajoja liittyen muun muassa ruokahävikkiin, terveellisiin välipaloihin, kasvien käytön lisäämiseen, kodinhoitoon, kuluttamiseen sekä varautumistaitoihin. Yläkoulujen ja toisen asteen työpajoissa teemoina oli muun muassa ruokahävikki, järkevät välipalat sekä pelillisyyden kautta toteutetut talous- ja varautumistyöpajat. Kaikissa työpajoissa harjoiteltiin kestävän elämän toimintamalleja toiminnallisuuden sekä konkreettisten havaintojen kautta.

Riittääkö Rahat? -lautapeli toimi hyvin nuorten kanssa.

Vierailukäyntejä tehtiin alakoululaisten kanssa Seppälän Lammastilalle ja yläkoululaisten kanssa Keltakankaan jätekeskukselle sekä Villa Jaakkolaan. Vierailukäynneillä yhteistyökumppanit kertoivat oppilaille toiminnastaan, monipuolisista työtehtävistään sekä työpaikkojen merkityksestä niin kylällä kuin yhteiskunnallisesti.

Muutoshakemuksen myötä pystyttiin vastaamaan opettajilta tulleeseen tarpeeseen varautumiseen liittyvästä koulutuksesta. Heille suunniteltiin koulutus, joka pohjautui Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ja muiden viranomaisten ja järjestöjen laatimaan 72 tuntia varautumissuosituksiin. Koulutuksessa pohdittiin toimintatapoja oppilaitoksille sekä

ideoitiin miten opettajat voivat viedä tietoa eteenpäin oppilasryhmilleen ja sitä kautta koteihin huomioiden oppilaslähtöisen tarpeen ja ikätason.

Vapaaehtoisille pidettiin koulutuksia teemapäivien työpajoihin liittyen sekä pienempiä koulutuksia ennen työpajojen alkua. Hankkeen lopulla työpajoissa mukana olleille vapaaehtoisille järjestettiin oma vapaaehtoisten päivä. Tilaisuudessa käytiin läpi toteutunutta toimintaa sekä suunniteltiin hankkeen päätyamisen jälkeistä yhteistyötä koulujen kanssa. Vapaaehtoisille järjestettiin myös granolatyöpaja, joka on mahdollista toteuttaa myöhemmin oppilaiden kanssa.

Vapaaehtoiset opettelemassa granolatyöpajan pitoa.

Viestintää toteutettiin sosiaalisen median kautta, sähköpostein sekä puhelimitse oppilaitoksille, vapaaehtoisille ja yhteistyökumppaneille. Hankkeesta tehtiin tiivistelmä, esite sekä työpajoihin liittyviä sisältömainoksia kouluille. Vapaaehtoiskoulutuksia varten laadittiin vapaaehtoisille tiedote sekä mainokset koulutuksista. Hankejulistte oli näkyvillä työtilassa koko hankkeen ajan. Opettajat viestivät hankkeen toiminnasta koulujen somekanavien kautta sekä Wilman kautta koteihin, esimerkiksi mitä työpajoissa on tehty sekä kotiin jaetuista materiaaleista ja kotitehtävistä. Omissa sosiaalisen median kanavissa, Facebookissa Kaakkois-Suomen Martat vinkkaa (31.12.2023 asti Kymenlaakson Martat vinkkaa) ja Instagramissa @kaakkoissuomenmartat (31.12.2023 asti @kymenlaakson.martat), viestittiin hankkeen toiminnasta sekä mainostettiin vapaaehtoisten koulutuksia.

Kymenlaakson Kylät ry viesti hankkeen toiminnasta [kyläkirjeessä](#) (2/2023) sekä Neuvottoman koulun kalakolmioleipä-työpajasta [Kestävän kehityksen viikolta raportteja kylistä](#) -artikkelissa (9/2023) heidän nettisivuillaan sekä sosiaalisessa mediassa. Toiminnasta kerrottiin myös [Pyhtäänlehdessä](#) (12.6.2023) Huutjärven koulun Itämeripäivän Syö särkeä – siinä on järkeä -työpajasta, [Kymen Sanomissa](#) (1.12.2024) varautumisen rastiradoista sekä [Reimarissa](#) (37/2024) Neuvottoman koulun hedelmäsalaattityöpajoista.

Palautetta kerättiin läpi hankkeen ajan sähköisesti sekä suullisesti. Sähköiset Forms-palautelomakkeet tehtiin oppilaille, oppilaitoksille, vapaaehtoisille koulutuksista, vapaaehtoisille tilaisuuksista sekä yhteistyökumppaneille. Alakoulun puolella palautetta kerättiin aluksi myös toiminnallisesti. Toimintaa kehitettiin palautteiden perusteella koko hankkeen ajan.

b) Aikataulu

Hankkeen alkuperäinen toteutusaika oli 1.1.2023-30.6.2024. Toiminta käynnistyi heti vuoden 2023 alusta projektipäällikön aloittaessa tehtävässään. Yhteistyötahoja kontaktoitiin sekä työpajoja suunniteltiin ja koottiin alkuvuodesta 2023. Ensimmäiset työpajat alkoivat helmikuussa 2023 ja vapaaehtoisten koulutukset maaliskuussa 2023. Muutoshakemuksen myötä hankkeen toteutusaikaa saatiin jatkettua 31.12.2024 asti. Toiminta painottui koulujen kevät- ja syyskauteen.

c) Resurssit

Hankkeessa työskenteli projektipäällikkö 1.1.2023-31.12.2024, joka suunnitteli, toteutti ja raportoi hankkeen toimintaa. Projektipäällikön suunniteltu työaika oli 60 % ja toteutunut 59,5 % työajasta. Projektipäällikön apuna työpajoissa toimi hankkeen vapaaehtoisia. Marttapiirin toiminnanjohtaja oli hankkeen vastuhenkilö ja hallinnoija (ei palkkakuluja tai muitakaan kuluja).

d) Toteutuksen organisaatio

OKEL - oppeja kestäväään elämään -hankkeen projektipäällikkönä toimi koko hankkeen ajan Jenny Moilanen. Vastuhenkilönä toimi Kaakkois-Suomen Marttojen hallinto- ja talousjohtaja (31.12.2024 asti Kymenlaakson Marttojen toiminnanjohtaja) Anne Saarikko.

Yhteistyötä tehtiin koulujen, toiminta-alueen yhdistyksistä mukana olleiden vapaaehtoisten sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Hankkeen yhteistyötahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön ei liittynyt tuen siirtoa.

Projektipäällikkö Jenny Moilanen pitämässä moppirataa.

e) Kustannukset ja rahoitus

Leader Sepran myöntämä tuki hankkeelle oli 70480,00 €. Kaakkois-Suomen Marttojen omavastuu rahoituksesta oli 10 %, joka koostui vastikkeettomasta työstä ja yksityisestä rahallisesta osuudesta. Hankkeen maksatushakemukset tehtiin puolivuositain.

Kevään 2024 muutoshakemuksen yhteydessä kustannuslajijakaumaan tehtiin muutoksia. Kustannuksia oli vaikea arvioida etukäteen, sillä koulujen tarve neuvonnalle vaihteli ja esimerkiksi vapaaehtoisten koulutuksiin tarvittavat tilat saatiin kouluilta maksutta käyttöön. Neuvontaa pyrittiin myös toteuttamaan kustannustehokkaasti ja kestävästi. Näin pystyttiin jatkamaan toimintaa vuoden 2024 loppuun asti, kehittämään neuvonnan osa-alueita sekä juurruttamaan paremmin koulujen ja vapaaehtoisten yhteistyön jatkumista.

Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 69920,49 euroa. Palkkakulujen osuus kokonaiskustannuksesta oli 47421,28 euroa. Ostopalveluita käytettiin 4566,40 eurolla asiantuntijapalkkioihin ja kohderyhmän matkakuluihin. Muita välittömiä kustannuksia eli neuvontamateriaalikuluja kertyi 3953,97 euroa. Flat rate 24 % -osuus palkkakustannuksista oli 11381,10 euroa. Haetun vastikkeettoman työn osuus oli 2597,72 euroa.

f) Raportointi ja seuranta

Toteutumista seurattiin reaaliaikaisesti: Kirjattiin toiminnan sisällöt, tavoitetut kylät, osallistajat, vapaaehtoiset, talkootyötötunnit, yhteistyötahot ja viestintä. Palautetta kysyttiin paljon suullisesti ja kirjallista palautetta kerättiin sähköisillä lomakkeilla. Näin pystyttiin kehittämään toimintaa hankkeen aikana sekä seuraamaan toiminnan vaikuttavuutta. Palautteisiin ja toiveisiin reagoitiin tarpeen mukaan nopeasti. Maksuhakemukset lähetettiin puolivuositain ja mukaan liitettiin kyseisen toimintakauden raportti. Loppuraporttiin koottiin yhteen toiminta koko hankeajalta.

g) Toteutusoletukset ja riskit

Yhteistyötahojen sitoutumiseen ja aikatauluun liittyvänä riskinä oli, ettei osallistujia saada mukaan suunnitellusti. Kouluja tiedotettiin aktiivisesti hankkeen tulevista toimista ja yhteisen aikataulun löytymiseen ja käytännön järjestelyjen varmistumiseen varattiin tarpeeksi aikaa. Haasteeksi muodostui joidenkin isompien koulujen kohdalla tiedon kulku ja vastausten saaminen koulun sisäisesti sekä tarvittavien tilojen löytyminen. Kaikki kuitenkin saatiin aina järjestymään joustavilla toimintatavoilla sekä nopeasti muutoksiin reagoimalla.

Riskinä oli yrittäjien saaminen mukaan hankkeen vierailukäynteihin. Onko heillä tarpeeksi resursseja ottaa ryhmiä vastaan? Leader Sepralta saatiin hyviä vinkkejä mahdollisista vierailukohteista. Vierailuista sovittiin hyvissä ajoin etukäteen ja asiantuntijapalkkioihin varattiin kustannusarviossa riittävästi rahaa. Yrittäjien kanssa sovittiin tarkasti vierailun tavoitteista ja sisällöstä, jotta vierailuista saatiin tarvittava hyöty.

Maailmantilanteiden vaihteluiden vaikutus hankkeen toteuttamiseen otettiin huomioon esimerkiksi valmiutena siirtää toiminta tarvittaessa verkkoon. Hanke päästiin toteuttamaan kokonaisuudessaan lähitilaisuuksina.

4.3 Yhteistyökumppanit

Yhteistyötä tehtiin 20 eri Etelä-Kymenlaakson maaseutualueen ala- ja yläkoulun sekä 2. asteen oppilaitosten kanssa. Vierailukäynneillä yhteistyökumppaneina olivat Villa Jaakkola, Seppälän Lammastila sekä Kymenlaakson Jäte Oy. Teemapäivissä yhteistyötä tehtiin työpajoin Kaakkois-Suomen Kalatalouskeskus ry:n ja Ite ja yhes -toiminnan kanssa. Yhteistyökumppaneiden mukana olo tuki neuvontaa sekä vaikuttavuutta.

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä 13:n alueen yhdistyksen kanssa. Vapaaehtoisia oli mukana pääsääntöisesti marttayhdistyksistä. Moni toimintaan osallistunut kuuluu kylällä useampaan alueen yhdistykseen, kuten esimerkiksi kylä- ja eläkeliiton yhdistykseen. Mukana oli vapaaehtoisia myös yhdestä vanhempainyhdistyksestä.

Virolahden yläkoulun oppilaat vierailukäynnillä Keltakankaan jätekeskuksella.

4.4 Tulokset ja vaikutukset

OKEI – oppeja kestäväan elämään -hankkeen maksatuskauden tavoitteet täyttyivät reilusti. Tavoitteena oli toteuttaa vähintään kahdeksassa kylässä alakouluille 12 tilaisuutta, yläkouluille 15 tilaisuutta, 2. asteelle kolme tilaisuutta ja 5-6 vierailukäyntiä. Vapaaehtoisille oli tavoitteena järjestää 3-5 koulutusta ja tavoittaa 20 henkilöä yhdeksästä eri yhdistyksestä. Talkootyötunteja oli suunniteltu käytettäväksi 180 tuntia. Osallistujia oli tavoitteena tavoittaa yhteensä 650.

Toteutuneita aktivointi- ja tiedonsiirtotilaisuuksia oli 18 kylässä alakouluilla 92, yläkouluilla 27 tilaisuutta, 2. asteella yhdeksän ja vierailukäyntejä yhdeksän. Lisäksi opettajille pidettiin yksi varautumisen koulutus. Kaikkiaan hankkeen puitteissa pidettyjä tilaisuuksia, teemapäivien yksittäiset omat sekä yhteistyökumppanien työpajat mukaan lukien, kertyi 350. Vapaaehtoisille pidettiin koulutuksia 16 kertaa ja toiminnassa mukana oli 39

vapaaehtoista 13:sta eri yhdistyksestä. Talkootunteja kertyi reilusti suunniteltua enemmän, yhteensä 392 tuntia ja 30 minuuttia. Tilaisuuksissa tavoitettiin yhteensä 3753 osallistujaa.

Työpajoja pyrittiin järjestämään koulupäivien aikana useampi samalla kerralla. Monesti sama työpaja pidettiin kaikille koulun oppilaille ryhmien määrästä riippuen yhtenä tai useampana päivänä. Näin toimintaa pystyttiin toteuttamaan kestävästi ja resurssiviisaasti. Työpajoja pidettiin myös kahdessa kodin ja koulun yhteispäivässä, joihin osallistui oppilaiden ja koulun henkilökunnan lisäksi myös oppilaiden vanhempia sekä sisaruksia.

Eri ikäiset, erilaiset ryhmäkoot ja erilaiset oppijat pyrittiin ottamaan huomioon työpajojen toteutuksessa. Kehitystarpeita huomioitiin jatkuvasti ja toimintaa saatettiin mukauttaa jo heti työpajan aikana. Koulut, ryhmät, oppilaat, tilat, toimintatavat ja esimerkiksi aikataulut olivat hyvin erilaisia ja hankkeen toiminta toteutettiin joustavasti aina tilanteen mukaan. Toimivat työpajat ja joustavuus mahdollisti sen, että koulut ottivat mielellään myös uudestaan vastaan.

Muutoshakemuksen myötä työpajojen painopistealueita saatiin rikastettua ja koulujen tarpeeseen pystyttiin vastaamaan pidentämällä hankeaikaa. Hankkeelle kehitettiin esimerkiksi uusi varautumisen rastirata, joka kouluilla koettiin erittäin tärkeäksi ja tarpeelliseksi tässä maailman tilanteessa.

Haasteita tuli hankkeen aikana vastaan esimerkiksi isojen teemapäivien osalta. Aikataulutus ja tilojen käyttö vaati erittäin paljon suunnittelu-aikaa. Joidenkin koulujen kanssa tiedon kulku, päätösten tekeminen ja vastausten saaminen oli hyvin hidasta. Pitkä teemapäivä oli myös liian raskas vapaaehtoisille ja useamman vapaaehtoisen saaminen yhtä aikaa toi haasteita. Näin ollen teemapäiviä pilkottiin useammalle päivälle ja työpajoja ei pidetty yhtä aikaa liian montaa käynnissä.

Yllätyksenä tuli useiden oppilaiden levottomuus, heikko keskittymiskyky ja huono käytös. Ohjeita ei aina kuunneltu eikä niitä noudatettu. Joidenkin oppilaiden käytös häiritsi oleellisesti työpajan kulkua ja näin ollen muiden oppilaiden työskentely häiriintyi. Toiminnallisuus työpajoissa todettiin opettajien kanssa toimivaksi ja sopivan hyvin erilaisille oppijoille. Sitä painotettiin läpi hankkeen. Opettajien ja ohjaajien rooli työpajan aikana oli tärkeä niin sujuvuuden kuin innostavuudenkin vuoksi. Joillain siivousradoilla saatiin myös koulun siivooja mukaan kannustamaan oppilaita moppiradalla ja esittelemään omaa moppiaan. Henkilökunnan läsnä oleva osallistuminen työpajoissa ja innokkuus tuki lasten oppimista sekä motivaatiota.

Työpajoissa oli aina selkeä teema, mutta monessa työpajassa kestävän elämän vinkkejä ja oppeja tuli helposti toiminnan yhteydessä esiin, kuten esimerkiksi lajittelua, kierrätystä, ruokahävikin välttämistä ja siivousta. Työpajoissa tapahtui usein paljon muitakin asioita kuin kestävän elämän oppimista. Toiminnallisuuden, osallistavan ja mielekkään puuhan ansiosta esimerkiksi eräs oppilas esitteli koko ryhmälle välipalajassaan oman mielivälipalansa. Myöhemmin kävi ilmi, että oppilas ei yleensä koskaan puhu muiden oppilaiden tai vieraiden ihmisten kuullen koulupäivien aikana. Työpajoissa sai helposti luotua onnistumisen kokemuksia, jotka vahvistavat oppilaan itsetuntoa sekä tukee näin arjen hallintaa.

Opettajille ja kouluille annettiin käyttöön materiaaleja, pelejä, ohjeita ja esitteitä myöhempää käyttöä varten. Varsinkin kasvispelilaudat ja Riittääkö rahat? -lautapelit olivat kysytyjä. Myös vapaaehtoisille jaettiin työpajoissa tarvittavia materiaaleja ja ohjeistuksia myöhempää käyttöä varten. Koulutuksissa heille jaettiin myös kattavampia esitteitä kestävän arjen toimintatapojen osaamisen vahvistamiseksi, kuten tietoa arjen kemikaaleista, 72 tuntia varautumisesta, pakkausmerkinnöistä sekä kasvien lisäämisestä ruokavalioon.

Alakouluilla tulokset ja vaikutukset olivat erinomaisia ja niitä päästiin helposti seuraamaan, kun tilaisuuksia oli samoille oppilaille useampia kertoja eri teemoin. Kasvispeleissä moni oppilas ylitti omia rajojaan uskaltamalla maistaa uusia makuja ja myöhemmin saatiin palautetta, että joissain perheissä lapset olivat pyytäneet ostamaan kotiin maisteltuja kasviksia. Kasvispelin jälkeen ruokalassa erään luokan oppilaat innostuivat laskemaan ja kisailemaan, kuinka montaa eri väriä kenenkin lautaselta löytyi. Pieni vinkki työpajassa muuttui heti toiminnaksi. Eräs oppilas kertoi, ettei aiemmin ollut tykännyt tomaatista, mutta kun pelin aikana sitä maistoi monta kertaa, niin lopulta se olikin ihan hyvää.

Kasvispelissä oppilaat pääsivät maistelemaan kasviksia.

Siivousradoilta kotiläksyksi tulleita siivoustaituripasseja palautui opettajille todella hyvin. Opettajilta kuultiin palautetta, että myös monessa kodissa oli innostuttu läksystä ja passeja oli askarreltu itse lisää. Siivousradan jälkeen eräs kahdeksanvuotias oli toivonut syntymäpäivälahjaksi pölymiekkää, jota hän oli sitten syntymäpäivillensä esitellyt vieraille ja opettanut heitä käyttämään välinettä.

Välipalapajoissa jaettuja reseptejä oli käytetty usein myös kotona. Vehkalahden yläkoulun oppilas oli kehunut kotitalousopettajalleen Husulan koulussa olevan pikkusisarensa kotiin tuomaa hyvää kalakolmioleipä-ohjetta ja pyytänyt voisivatko he kotitalouden tunnilla valmistaa myös niitä. Husulan koulun eräässä luokassa puolet oppilaista oli valmistanut kotona kalakolmioleipiä. Pihkoon koulun granolapajaan osallistuneista melkein puolet erään luokan oppilaista oli tehnyt granolaa kotona. Myös hedelmäsalaatteja oli valmistettu kodeissa.

Varautumisen rastirata sai hyvää palautetta niin koulun henkilökunnalta, oppilailta kuin vapaaehtoisilta ja sitä pidettiin erittäin tärkeänä ja tarpeellisena. Rastit toteutettiin ikätasoisesti painottaen vastaan tulevia arjen häiriötilanteita, ei niinkään tilanteisiin johtaneita syitä. Moni oppilas ei ollut aiemmin harjoitellut esimerkiksi patteriradion käyttöä, retkikeittimen kasausta tai hätäkeskukseen soittamista. Oppilaat saivat mukaan vanhemman kanssa yhdessä tehtävän kotiläksyn, jossa kysytään varautumiseen liittyvistä tarvikkeista, kuten löytyykö kotoa taskulamppu tai pullovettä. Koulun koko henkilökunnalle jaettiin 72 tuntia -esitteet varautumissuosituksista. Arjen taidot mahdollistavat yhä paremman kokonaisturvallisuuden yhteiskunnassamme ja uskoa selviytyä myös poikkeavissa tilanteissa.

Yläkouluun ja 2. asteen työpajojen vaikuttavuutta oli paljon vaikeampaa arvioida, koska suulliset palautteet olivat ikäluokan tapaan melko vähäsanaisia. Opettajilta saadun palautteen perusteella työpajoista oli erittäin paljon hyötyä tulevaisuutta ajatellen ja työpajojen kestävän elämän opit olivat silmiä avaavia ja monipuolisia. Ruokahävikkipajoissa oppilaat saivat konkreettisia vinkkejä, mistä tietää onko ruoka vielä käyttökelpoista ja valmistivat maistuvaa kasvisvokkia jo hieman nuutuneista kasviksista.

Riittääkö rahat? -lautapeli innosti nuoria ymmärtämään arjen tulojen ja menojen merkityksen oman talouden tasapainossa pysymiselle. Oppilaat tekivät pelin aikana hienoja huomioita turhista menoista, omasta rahankäytöstään sekä työnteen kannattavuudesta. Lopuksi keskusteltiin myös omaa hyvinvointia tukevista menoista ja niiden tarpeellisuudesta tilanteissa, joissa rahat eivät meinaa riittää. Peli toimi erinomaisesti nuorille ja sitä haluttiin pelata jopa uudelleen opettajan kanssa.

Mystery Box -selviytymispelit opettivat nuorille varautumisen taitoja, kuten miten erilaiset poikkeustilanteet voivat vaikuttaa kodin ja yhteiskunnan toimintoihin sekä miten niihin on hyvä varautua. Nuorten on vaikea hahmottaa elämää ilman sähköä. Käteisen rahan tai patteriradion käyttö sekä elämä ilman kännykkää ovat monelle vieraita asioita. Yhteistyötaidot ja kommunikointi osoittautuivat vaikeaksi pelaajille, jossa kaikki ryhmän jäsenet eivät tunteneet toisiaan ennestään. Tästä keskusteltiin ja pohdittiin, kuinka häiriötilanteissa yhteisöllisyyden ja yhteistyön merkitys korostuu. Harjun oppimiskeskuksessa Mystery Box -pelejä haluttiin useamman kerran, koska ohjaajat kokivat pelin tukevan erinomaisesti uusien oppilaiden ryhmäytymistä varautumistaitojen oppimisen lisäksi.

Mystery Box -selviytymispelissä ratkottiin varautumisteemaisia ongelmia pakohuonetyyliin.

Vierailukäynnit mahdollistivat oppilaille kokemuksia, joita kouluilla ei ole mahdollisuutta muuten toteuttaa. Miehikkälään Seppälän Lammastilalla alakoulun oppilaat saivat hyvän kuvan lammastilan arjesta ja erilaisista työtehtävistä, lampaiden hoidosta sekä ruoka- ja villatuotteiden valmistuksesta. Vierailut tukivat hyvin oppilaiden kotimaisen ruoan arvostuksen lisäämistä sekä tutustutti maaseudun työllistymisvaihtoehtoihin.

Yläkoululaisten vierailukäynneillä Kymenlaakson Jäte Oy:n Keltakankaan jätekeskuksella oppilaat tutustuivat, mitä jätteille tapahtuu, kun ne lajitellaan oikein ja kierrätetään sekä miten kierrätettyjä materiaaleja voidaan jatkossa hyödyntää. Oppilaat saivat konkreettisen kuvan siitä, miksi roskat kannattaa lajitella. Keskustelua käytiin myös työllistymismahdollisuuksista kierrätyksen parissa. Villa Jaakkolassa Reitkallissa tutustuttiin, miten yritys on syntynyt ja miten omaa toimintaa kehittämällä on voitu luoda työtä itselleen sekä työllistää muita. Villa Jaakkola oli työllistänyt kesällä 2024 kaksi OKEI-vierailukäyneillä ollutta oppilasta. Toinen oppilas oli kertonut työhaastattelussa, että oli käynyt vierailulla ja sen takia halunnut kysyä töitä juuri heiltä.

Uuden-Summan koulun opettajat kokivat varautumiskoulutuksen äärimmäisen tarpeelliseksi. Kukaan opettajista ei ollut saanut aiheesta minkäänlaista koulutusta aiemmin. Opettajat tekivät luennon aikana paljon huomioita sekä ideoitin yhdessä, miten varautumisen taitoja viedään eteenpäin kullekin ikäryhmälle sopivalla tavalla.

Vapaaehtoisille pidettiin hankkeen alkupuolella kaksi isompaa erillistä koulutustilaisuutta ja muut koulutukset pidettiin ennen työpajojen alkua. Tilat saatiin kaikkiin koulutuksiin kouluilta maksutta käyttöön. Vapaaehtoiset olivat pääosin paikallisista marttayhdistyksistä. Mukana oli vapaaehtoisia myös yhdestä vanhempainyhdistyksestä. Vanhempainyhdistysten jäsenet olivat pääosin työelämässä, joten heillä ei ollut mahdollisuuksia osallistua koulupäivien aikana toimintaan. Myös kyläyhdistyksissä aktiivisesti toimivat olivat monesti töissä päiväsaikaan tai ei ollut muuten resursseja osallistua toimintaan. Yhteystietoja eri vanhempainyhdistyksistä ja kyläyhdistyksistä oli välillä haastava saada tai heitä ei tavoitettu.

Vapaaehtoisten päivässä jaettiin kunniakirjat tärkestä työstä lasten ja nuorten hyväksi.

Koulutuksissa esiteltiin hankkeen toimintaa ja kerrottiin tavoitteista. Vapaaehtoisille esiteltiin työpajat ja käytiin läpi tarvittavat tiedot, taidot ja päivän kulku. Koulutuksissa pohdittiin myös, miten eri ikäiset voidaan ottaa huomioon sekä miten kestävän elämän opit näkyvät työpajoissa. Yksi koulutustilaisuus järjestettiin hankkeen lopussa vapaaehtoisten päivänä, johon kutsuttiin kaikki hankkeen työpajoissa mukana olleet vapaaehtoiset. Tilaisuudessa käytiin läpi toteutunutta toimintaa sekä suunniteltiin hankkeen päättymisen jälkeistä yhteistyötä vapaaehtoisten ja koulujen välille. Vapaaehtoiset valmistivat myös granolaa, joka on mahdollista toteuttaa työpajoina oppilaille. Osallistujat palkittiin ja heille jaettiin kunniakirjat kiitokseksi tärkeästä työstä lasten ja nuorten hyväksi.

Vapaaehtoisten talkootunteja kertyi yli odotusten, sillä kouluilla pidettiin useita siivousratoja, varautumistrasteja, välipalatyöpajoja ja teemapäiviä, joissa tarvittiin useita vapaaehtoisia. Lisäksi koulutuksia pidettiin suunniteltua enemmän. Ruokahävikkipöytätyöpajoja vapaaehtoiset kävivät pitämässä itsenäisesti Neuvottoman koululla. Vapaaehtoisia oli välillä haastava saada, mutta kaikki olivat työpajojen jälkeen poikkeuksetta tyytyväisiä, että olivat lähteneet mukaan. Mukana oli useampia hyvin aktiivisia vapaaehtoisia, jotka osallistuivat useaan tilaisuuteen kouluilla.

Työpajoissa täytyy huomioida yhteistyön jatkuvuus koulun ja vapaaehtoisten kanssa, sillä menee kuusi vuotta ennen kuin oppilaat ovat vaihtuneet koulussa. Näin ollen työpajoissa huomioitiin, että ne ovat helposti muunneltavissa, mutta perusrunko auttaa toteutuksessa, esimerkiksi välipalatyöpajoissa. Vapaaehtoiset suunnittelivatkin jo itse tulevia yhteistyöideoita koululle vapaaehtoisten päivässä.

Klamilan koululla keväällä 2024 mukana olleet OKEI-vapaaehtoiset ovat innostuneet syksyllä 2024 pitämään oppilaille kokkikerhoa kerran viikossa. Koulun rehtori oli siivousratojen jälkeen ottanut yhteyttä vapaaehtoiseihin ja kysynyt mahdollisuutta jatkaa ja kehittää yhteistyötä.

4.4.1 Palautteet

Hankkeen toimintaan osallistuneilta kerättiin sekä suullista että kirjallista palautetta. Palautetta kerättiin kirjallisesti viidellä erilaisella lomakkeella; osallistujilta, oppilaitoksilta, vapaaehtoisten koulutuksista, vapaaehtoisten tilaisuuksista sekä yhteistyökumppaneilta. Palautteiden keräämisessä tuli ilmi, että jokaiselle maksatuskaudelle olisi hyvä tehdä omat Forms-lomakepohjat, jotta vastaukset saataisiin kohdistettua helpommin raportoitavalle kaudelle.

Palautelomakkeet (pl. oppilaiden) koostuivat taustakysymyksistä, avoimesta palautteesta sekä monivalintaväittämistä, joissa vastausvaihtoehdot olivat täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä täysin eri mieltä ja en osaa sanoa.

4.4.1.1 Oppilaat

Oppilailta kerättiin palautetta työpajojen päätteeksi kysymällä oppivatko he mitään uutta. Vastauksia kerättiin yläkoulun puolella sähköisesti ja alakoulun puolella myös manuaalisesti laittamalla käpyjä hymynaamoilla varustettuihin purkkeihin.

- Kyllä opin uutta
- Ehkä opin uutta
- En oppinut uutta

Kirjallisia palautteita saatiin 189 kappaletta. Kyllä opin uutta -vastauksia oli 59 %, ehkä opin uutta -vastauksia 32 % ja 9 % ei osannut sanoa. Kirjallisten palautteiden kerääminen keskittyi hankkeen alkupuolelle, sillä huomattiin, että työpajojen lopussa oppilailta oli jo kova kiire välitunnille ja alakoulujen kohdalla vastaaminen meni monella pelleilyn puolelle. Yksilöllinen nimetön palaute esimerkiksi välitunnin jälkeen olisi todennäköisesti tuottanut luotettavamman tuloksen. Yläkoulun puolella moni jätti vastaamatta palautteeseen.

Ensimmäisten siivousrata-työpajojen jälkeen kerättiin oppilailta kirjallisia avoimia palautteita, joiden perusteella pystyttiin arvioimaan työpajan toimivuutta ja kehittämään toimintatapoja tulevia tilaisuuksia varten, kuten tekemään siivouksesta mielenkiintoisempaa täyttämällä siivoustaituripassia. Avoimia palautteita:

”Oli hyödyllinen tilaisuus, auttoi jos ei tiedä siivousvälineiden nimiä tai niiden tarkoituksia. Auttoi myös miettimään omaa siivoamista ja sen kehittämistä. Hyvä viereilu, kiitos (: ”

”Hyviä vinkkejä vaikka suurimman osan tiesin jo kun vanhemmat on tietysti kertoneet siivoamis tapoja ja laitteita mutta koulutus oli silti tarpeellinen.”

”Ohjaajat oli mukavia, muuten oli tosi tylsä.”

Suullista palautetta kerättiin jokaisesta tilaisuudesta. Lähes kaikki oppilaat olivat oppineet jotain uutta työpajoissa ja työpajojen oppeja pidettiin hyödyllisenä. Suurin osa oppilaista aikoi hyödyntää työpajojen antia ja oppeja myös kotona.

Monien oppilaiden kanssa nähtiin useamman kerran hankkeen aikana ja työpajojen aluksi pystyttiin arvioimaan edellisen työpajan vaikuttavuutta. Työpajat olivat selvästi jääneet oppilaiden mieleen, sillä opit olivat hyvin hallussa. Ilahduttavaa oli, että moni oppilas oli hyödyntänyt oppeja myös kotona. Kotiin oli esimerkiksi ostettu kasvispelissä maisteltuja kasviksia, valmistettu työpajoissa tehtyjä välipaloja tai osallistuttu enemmän kodin siivoamiseen.

Palautteiden perusteella voidaan todeta, että työpajoissa onnistuttiin lisäämään oppilaiden kestäväen elämän tietoutta ja taitoja. Myös kotiväkeä saatiin osallistettua välillisesti mukaan oppilaiden kautta, kuten kotiin annetuilla resepteillä, toimintavinkeillä sekä vanhemman kanssa yhdessä tehtävin kotitehtävin.

4.4.1.2 Oppilaitokset

Oppilaitosten edustajilta kysyttiin sähköisesti seuraavat yhteiset monivalintaväittämät:

1. Yhteistyö oli sujuvaa
2. Hankkeen toiminnalle on tarvetta
3. Toiminta oli oppilaille hyödyllistä
4. Toiminta innostaa kestäväen elämän tekoihin
5. Voin jatkossa hyödyntää työssäni tilaisuuden sisältöä
6. Suosittelisin toimintaa kollegoille

Vastauksia saatiin opettajilta ja muulta koulun henkilökunnalta 66 kappaletta. Väittämiin oli vastattu pääosin täysin samaa mieltä. Kaikissa väittämässä oli osittain samaa mieltä - vastauksia muutamia ja väittämässä neljä ja viisi oli molemmissa yksi osittain eri mieltä vastaus.

Palautteista voidaan todeta, että yhteistyö on sujunut, kouluilla on ollut tarvetta hankkeen toiminnalle ja se on todettu oppilaille hyödyllisenä. Toiminta on pääosin innostanut oppilaita kestäväen elämän tekoihin ja työpajan antia voidaan useimmiten hyödyntää myöhemminkin opetuksessa. Avoimia palautteita:

"Jenny puhui todella selkeästi ja tärkeistä asioista. On hienoa saada kouluun eri näkökulmia. Usein asiakin saattaa mennä "paremmin perille", kun asiasta kertoo joku muu kuin ope."

"Hyvää ja tarpeellista yhteistyötä, jolle toivotaan jatkoa!"

"Yhteistyö tapahtuman järjestämisessä mutkatonta. Sisältö selkeä ja kohderyhmälle sopiva. Oppilas sai kisata tai olla kisaamatta halunsa mukaan. Aikuisillekin sopiva!"

"Hyvä, että näitä kodinhoidon käytännön taitoja opetetaan. Kiva kun oppilaat pääsivät itse kokeilemaan. Siivouspassi täyttö oli ykkösillä läksynä ja passeista suurin osa on jo palautunut. "

”Kasvisten tunnistaminen ja maistelu oli tosi kiva ja innosti oppilaita. Monet maistoivat rohkeasti uusia makuja useampaan kertaan. Toiminnallisuus oli kiva.”

”Upeaa yhteistoimintaa pienryhmän kanssa. Ollut hienoa huomata, että koulun ulkopuolinen ammattilainen saa haastavaan ryhmään hyvän otteen ja saa innostettua ryhmäläisiä tekemään ravitsemuksellisesti oikeita valintoja. Oppilaat odottavat Jennyn innolla paikalle.”

”Riittääkö rahat- lautapeli koettiin oppilaiden sekä opettajan mielestä kiinnostavana ja hyödyllisenä. Aihe on erittäin tärkeä!”

Oppilaitoksilta kysyttiin seuraavia väittämiä, jos tilaisuudessa oli mukana vapaaehtoisia:

1. Yhteistyölle alueen vapaaehtoisten kanssa on tarvetta
2. Toiminta vahvisti alueen verkostoyhteistyötä
3. Yhteistyöllä on mahdollista edistää oppilaiden kestävän elämän tekoja
4. Aion hyödyntää jatkossa yhteistyötä vapaaehtoisten kanssa

Vastauksia saatiin 32 kappaletta. Väittämissä 1, 3 ja 4 oli pääosin täysin samaa mieltä - vastauksia ja muutamia osittain samaa -vastauksia. Väittämässä 4 oli myös kaksi osittain eri mieltä -vastausta. Toisessa väittämässä täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä - vastaukset jakaantuivat lähes tasan. Kaikissa väittämissä oli myös muutamia en osaa sanoa -vastauksia.

Palautteiden perusteella voidaan todeta, että yhteistyölle vapaaehtoisten kanssa on kouluilla tarvetta ja toiminta on osittain vahvistanut verkostoyhteistyötä. Toiminta on edistänyt oppilaiden kestävän elämän tekoja ja vapaaehtoisia aiotaan hyödyntää jatkossakin. Avoimien palauteiden perusteella kouluilla ei ole mahdollisuutta itse järjestää tämän tyyppistä toimintaa ilman vapaaehtoisia. Opettajat näkivät tärkeäksi ryhmän jakamisen pienryhmiin toimintapisteille. Vapaaehtoisten mukana olo työpajoissa mahdollisti tämän hienosti. Avoimia palautteita:

”Kiitos erittäin mukavasta toiminnallisesta ja hyödyllisestä päivästä. :) Pisteet olivat hyödylliset ja opettavaiset. Paljon tietoa monipuolisesti eri ikäisille lapsille sopivasti annosteltuna.”

”Mukava ja oppilaita osallistava tilaisuus. Kiitos!”

”Pistetyöskentely oli innostavaa ja ryhmäkoot sai jaettua sopivan pieniksi. Lapset ja ope tykkäsivät!”

”Kiitos toiminnasta koulussamme! Tämä on hienoa! :)”

”Kiitos vapaaehtoisille rasteista ja mahdollisuudesta päästä kokeilemaan ja kokemaan varautumista. ”

”Vierailu oli hyvin järjestetty ja oppilaita innostava. Monet tekivät hedelmäsalaattia myös kotona vierailun jälkeen. Kiitos paljon!”

Oppilaitoksilta kysyttiin seuraavia väittämiä, jos tilaisuus koski vierailukäyntiä:

1. Vierailu edisti oppilaiden tietoutta maaseudun yrittäjien tai palveluntuottajien työstä
2. Vierailusta jäi oppilaille myönteinen kuva alueellisena työllistäjänä
3. Vierailu edisti alueellista yhteisöllisyyttä ja osallisuutta

Vastauksia saatiin seitsemän. Jokaisessa väittämässä oli 1-2 osittain samaa mieltä - vastausta, muuten oli vastattu kaikkiin täysin samaa mieltä. Kaksi vastaajaa oli jättänyt kohdat kokonaan tyhjäksi. Vastauksista voidaan päätellä, että pääosin vierailut lisäsivät tietoutta yrittäjien ja palveluntuottajien työstä, oppilaille jäi myönteinen kuva alueen työllistäjänä ja vierailu edisti alueellista yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Avoimista palautteista ilmeni, että vierailukäynneillä voisi painottaa enemmän toiminnallisuutta ja myös yhteistyökumppani ehdotti lyhyttä työpajatyöskentelyä. Näin ollen seuraavalle vierailukäynnille Villa Jaakkolaan kehitettiin kiertävä aivoriihi yläkoululaisille, jossa oppilaat pääsivät itse ideoimaan vierailukohteen tulevaisuuden toimintaa, miettimään tekoja kestävämpään yritystoimintaan sekä pohtimaan, millainen on unelmien työpaikka.

Kouluilla on hyvin rajalliset mahdollisuudet tehdä itse vierailukäyntejä, sillä kuljetukset ovat liian kalliita. Suullisten palautteiden perusteella yhteistyötä vierailukohteen kanssa kuitenkin aiotaan jatkaa myös hankkeen päätyttyä, esimerkiksi asiantuntijavierailuin kouluilla, mikäli rahaa ei ole kuljetuksiin. Avoimia palautteita:

”Upea vierailu maaseudun yrittäjän luokse. Vahva näyttö siitä, että yrittäjän täytyy kehittyä koko ajan.”

”Oppilaiden mielestä vierailu oli hyödyllinen. Harmi tietysti, että lumi peitti ison osan alueesta mutta monet oppilaista kiinnostuneena seurasivat kierrosta linja-auton ikkunasta. Oli myös opettajalle mielenkiintoista tutustua alueemme jätehuollon toimintaan.”

”Hyvää yhteistyötä! Tätä lisää jatkossakin.”

”Oppilaat toivoivat enemmän toiminnallisuutta. Muuten oikein mukava ja onnistunut vierailu.”

”Vierailun järjestäminen oli helppoa. Oppilaat olivat innostuneita vierailun jälkeen. Kaikki sujui kätevästi.”

4.4.1.3 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneilta kerättiin palautetta monivalintaväittämillä sekä avoimella palautteella. Monivalintakysymykset olivat:

1. Yhteistyö oli sujuvaa
2. Yhteistyön tavoite oli selkeä
3. Tilaisuus edisti tekemään kestävän elämän tekoja
4. Yhteistyö tuki alueellista yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Vastauksia saatiin viisi ja kaikkiin väittämiin oli vastattu täysin samaa mieltä. Vastauksien perusteella yhteistyö oli sujuvaa, yhteistyön tavoite oli selkeä, tilaisuus edisti tekemään kestävän elämän tekoja sekä yhteistyö tuki alueellista yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Avoimia palautteita:

”Hyvin suunniteltu ja järjestetty tapahtuma. Yhteistyö oli sujuvaa sekä suunnittelun että tapahtumapäivän aikana. Koululta tuli kiitosta tapahtumasta ja oppilaat tykkäsivät.”

”Haastava setti (kymmenen ryhmää, lyhyt aika) oli saatu suunniteltua loistavaksi kokonaisuudeksi. Kaikki oli hyvin aikataulutettu ja toimintapäivä eteni sujuvasti. Yhteistyömme oli sujuvaa koko ajan. Olemme mieluusti mukana”

”Selkeä konsepti, tärkeä asia nuorten kanssa, jatkossa voisi olla myös lyhyt työpaja työskentely jonkin yhteisen asian äärellä :)”

4.4.1.4 Vapaaehtoiset

Vapaaehtoisilta kerättiin palautetta koulutuksista sekä tilaisuuksista.

Koulutuksen monivalintakysymykset:

1. Koulutuksen tavoite oli selkeä
2. Koulutus eteni sujuvasti
3. Koulutus oli asiantuntevaa
4. Koulutus vahvisti kestävän elämän toimintatapojen osaamistani
5. Koulutus innosti yhteistyöhön oppilaitosten kanssa
6. Koulutuksen jälkeen pystyn toteuttamaan työpajan oppilaille
7. Suositteaisin koulutusta muille

Vastauksia saatiin 23 kappaletta. Väittämiin oli vastattu pääosin täysin samaa mieltä. Väittämissä 1-3 sekä 7 osittain samaa mieltä -vastauksia oli 1-2 kappaletta ja väittämissä 4-6 osittain eri mieltä -vastauksia oli 5-7 kappaletta. Koulutuksen jälkeen pystyn toteuttamaan työpajan oppilaille -väittämässä oli yksi osittain eri mieltä -vastaus.

Vastauksista voidaan päätellä, että koulutukset olivat onnistuneet tavoitteiden mukaisesti. Avoimessa palautteessa kävi ilmi, että eräs osallistuja oli toivonut etukäteen materiaaleja

luettavaksi sekä enemmän tietoa tilaisuuden kulusta. Vaikka vapaaehtoisille painotettiin, että kaiken tarvittavan tiedon saa koulutuksesta, niin tämä otettiin huomioon seuraavilla kerroilla. Halutessaan osallistujalle lähetettiin sähköpostitse materiaalia etukäteen tutustuttavaksi ja päivän kulusta pyrittiin mahdollisuuksien mukaan kertomaan tarkemmin etukäteen. Avoimia palautteita:

"Koulutuksessa oli avoin, positiivinen ja tavoitteellinen ilmapiiri. Kouluttaja Jenny osasi asiansa."

"Koulutus oli ammattitaitoista ja selkeää."

"Koulutus oli sopivan napakka kokonaisuus, eikä se alkanut tylsistyttämään. Kaiken tarpeellisen tiedon sai koulutuksesta työpajan pitoon."

"Hieno toteutus varautumisesta ala-asteikäisille. Kaikki oleellinen ja tärkeä mukana. Oli hienoa saada olla mukana."

"Tuntui helpolta toimia oppilaiden kanssa Jennin hyvän, rennon asenteen vuoksi"

Vapaaehtoisten tilaisuuksista kysyttiin seuraavat väittämät:

1. Yhteistyö oli sujuvaa
2. Minulla oli tarvittavat tiedot ja välineet tilaisuuden toteuttamiseen
3. Koin vapaaehtoisena toimimisen edistävän yhteisöllisyyttä
4. Tilaisuus edisti tekemään kestäväen elämän tekoja
5. Toiminta lisäsi aktiivisuutta yhdistyksessäni tai yhteisössäni
6. Haluan jatkossa toimia vapaaehtoisena oppilaitoksessa
7. Suosittelisin OKEI-vapaaehtoistoimintaa muille

Vastauksia saatiin 41 kappaletta. väittämissä 1 ja 3 oli pelkästään täysin samaa mieltä - vastauksia ja väittämissä 2, 4, 6 ja 7 lisäksi muutamia osittain samaa mieltä -vastauksia. Väittämässä kuusi oli myös yksi osittain eri mieltä -vastaus sekä kaksi en osaa sanoa vastausta. Väittämässä viisi täysin samaa mieltä -vastausten lisäksi oli 15 osittain samaa mieltä, kaksi osittain eri mieltä ja kaksi en osaa sanoa -vastausta.

Voidaan todeta, että palautteiden perusteella vapaaehtoiset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä tilaisuuksiin ja toiminta edisti yhteisöllisyyttä. Lähes kaikki vastaajat haluavat toimia myös jatkossa vapaaehtoisina sekä suosittelevat toimintaa muille. Yhdistysten jäsenten aktiivisuuden lisäämisessä oli palautteiden perusteella osittain haastetta, josta käytiin paljon keskustelua muun muassa yhdistysten puheenjohtajien kanssa. Keskustelut aktiivisuuden vähentymisestä maaseutualueiden yhdistyksissä ovat koskeneet yhdistysten kaikkea toimintaa, ei pelkästään OKEI-hankkeeseen osallistumista. Palautteissa hyvänä kehittämiskohteena oli ajan käytön suunnittelu sekä tilojen suunnittelu yhdessä koulun kanssa. Toki näihin asioihin ei voitu itse aina vaikuttaa varsinkaan isommissa kouluissa. Avoimia palautteita:

"Pidin työpajan pitämisestä ja se jopa yllätti kuinka kivaa se lopulta oli. Tämä olikin ensimmäinen kerta, kun olen vastaavassa toiminnassa mukana. Suosittelen muillekin lähtemään mukaan."

"Olisi ollut kiva, jos oppilailla olisi ollut enemmän aikaa rasteilla, ja että olisivat mahdollisesti voineet kokeilla erilaisia siivousvälineitä."

"Toiminta oli ympäri koulua. Sama luokkatila olisi pitänyt olla ja oppilaat 6 lk osaavat liikkua koulussaan paremmin kuin me."

"Koulutus hankkeeseen hyvä ja toimintaan valmistava. Jenny oli erittäin ammattitaitoinen ja innostava. Yhteistyö keskenämme ja koulun henkilökunnan kanssa sujui erinomaisesti. Oppilaat imivät tietoa ja toimivat hyvin ohjatuissa tilanteissa. Ohjelma oli sopiva kohderyhmälle. Hienot päivät! Lisää tällaista 👏 Olen mukana."

"Tietoa tapahtumasta yhdistykselle aikaisemmin ja valmiutta tutustua materiaaliin. Helpompi näin saada yhdistyksen jäsenet tulemaan tapahtumaan mukaan."

"Okei-hanke on ollut loistava sisältöinen kokonaisuus. Tällaisia lisää. Mukana ollaan. Jenny on ollut erittäin taitava ja asian päällä oleva vetäjä. ❤️"

Vapaaehtoiset opettivat oppilaille tärkeitä taitoja. Kuvassa valmistui herkullisia särkikolmioleipiä.

4.4.2 Viestintä

Hankkeen toiminta sai näkyvyyttä Pyhtäänlehdessä (12.6.2023, levikki 6000) Huutjärven koulun Itämeripäivän Syö särkeä – siinä on järkeä -työpajasta, Kymen Sanomissa (1.12.2024, kokonaistavoittavuus 88200) varautumisen rastiradoista sekä Reimarissa (37/2024, levikki 14500) Neuvottoman koulun hedelmäsalaattityöpajoista. Lehtijutuilla hankkeelle saatiin hyvää näkyvyyttä sekä tavoitettiin paljon ihmisiä, jotka eivät välttämättä muuta kautta olisi saanut tietoa hankkeen toiminnasta.

Kymenlaakson Kylät ry viesti hankkeen toiminnasta [kyläkirjeessä \(2/2023\)](#) sekä Neuvottoman koulun kalakolmioleipä-työpajasta [Kestävän kehityksen viikolta raportteja kylistä](#) -artikkelissa (9/2023) heidän nettisivuillaan sekä sosiaalisessa mediassa. Koteihin viestiä välittyi oppilaiden kautta työpajoissa jaettujen materiaalien välityksellä sekä annettujen kotitehtävien muodossa. Monet opettajat viestivät tietoa hankkeen toiminnasta koteihin Wilman kautta.

Sosiaalisen median omia julkaisuja oli Facebookissa (Kaakkois-Suomen Martat vinkkaa, ent. Kymenlaakson Martat vinkkaa) 20, joiden keskimääräinen kattavuus oli 420. Instagramissa oli (@kaakkoissuomenmartat, ent. @kymenlaakson.martat) 19 julkaisua ja yhdeksän tarinaa. Instagramin julkaisujen keskimääräinen kattavuus oli 320 ja tarinan 150 katselijaa. Julkaisuissa viestittiin hankkeen jatkumisesta sekä toteutuneesta toiminnasta. Myös vapaaehtoiset, koulut sekä rahoittaja viestivät toiminnasta omilla kanavillaan.

Koulut viestivät hankkeen toiminnasta omissa sosiaalisen median kanavissaan.

5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Useampi opettaja painotti arjen taitojen tärkeyttä. Vanhemmat eivät aina opeta taitoja kotona, vaan olettavat, että koulussa opetetaan. Opettajilla ei kuitenkaan ole tarpeeksi resursseja tämän tyyppiseen opetukseen. Rahat ovat tiukassa ja käsipareja ohjaamaan ei ole tarpeeksi. Hankkeen toiminta nähtiin todella tarpeellisena ja vapaaehtoisten mukanaolo koettiin tärkeäksi ja toimivaksi. Hankkeen toiminnassa mukana olleita vapaaehtoisia on ohjattu olemaan kouluhin yhteydessä jatkossakin ja kouluille on annettu yhteystietoja yhdistyksiin.

Koulujen ja vapaaehtoisten kesken on myös keskusteltu mahdollisuudesta kehittää vapaaehtoistoimintaa, jos kouluilla tai kylillä olisi esimerkiksi säännöllistä tarvetta yhteistyölle tai sitten tarvittaessa kutsuttavaa vapaaehtoisryhmää avuksi esimerkiksi teemapäivien järjestämiseksi. Tällaiseen toimintaan olisi hyvä kehittää yhteinen ajantasalla pidettävä listaus, missä olisi yhteystiedot mahdollisista vapaaehtoisista tai alueen yhdistyksistä. Toiminta voisi aktivoida vapaaehtoisia pitämään lapsille ja nuorille toimintaa myös esimerkiksi muissa kylän tilaisuuksissa. Monissa kylillä toimivissa yhdistyksissä väki vähenee tai ikääntyy ja yhdistyksien välistä toimintaa olisi hyvä tehostaa tai jopa yhdistää, jotta toiminta ei lakkaa kokonaan.

Hankkeen toiminnan ja tulosten perusteella lasten ja nuorten kanssa tehtävään toimintaan kestävien elämäntapojen edistämiseksi on syytä jatkossakin panostaa. Heidän kanssaan tehtävä työ kestävien elämäntapojen oppimisessa ei näy välttämättä heti, vaan vuosien saatossa heidän itsenäistyessään. Varhaisessa vaiheessa opitut kestävät elämäntavat tukevat elämän hallintaa ja hyvinvointia läpi koko elämän.

Maailmalla vallitseva tilanne on lisännyt varautumistaitojen tärkeyttä. Omatoiminen varautuminen on suuri apu yhteiskunnalle ja ennen kaikkea ihmiselle itselleen. Varautumistaidot lisäävät turvallisuuden tunnetta sekä auttavat selviytymään poikkeuksellisissa tilanteissa. Myös lasten ja nuorten on hyvä osata varautumisen taitoja arjen häiriötilanteissa. Hankkeessa kehitetty varautumisen rastirata alakouluille sai suurta kiinnostusta ja toiminta koettiin erittäin tärkeäksi ja toimivaksi. Rastiratoja ehdittiin pitämään vain kolmella toiminta-alueen koululla hankkeen lopussa. Kiinnostusta ja tarvetta olisi ollut paljon useammallakin koululla.

OKEI-nalle tarvitsi varautumisen rastiradalla apua oppilailta. Sähkökatkon aikana tarvittiin taskulamppuja ja puhelimella harjoiteltiin hätäkeskukseen soittamista.

Rastiradasta tehtiin ohjepaketti nettiin [hankkeen sivuille](#), joka on vapaasti ladattavissa myöhempää käyttöä varten kouluille tai muillekin lasten kanssa toimiville tahoille. Hankkeessa mukana olleille kouluille lähetettiin ohjepaketista linkki. Muutamalle koululle on pyynnöstä tulostettu jo ohjepaketti omatoimiseen toteutukseen. Myös vapaaehtoisia on kannustettu ottamaan itse kouluille yhteyttä rastiratojen toteutumiseksi hankkeen päätyttyä.

6. Allekirjoittajat ja päiväys

Tuija Valjakka
Toiminnanjohtaja
Kaakkois-Suomen Martat ry

Päivi Kukkola
Hallituksen puheenjohtaja
Kaakkois-Suomen Martat ry